



THEORETICAL-METHODOLOGICAL, SOCIO-POLITICAL, AND DEMOCRATIC FOUNDATIONS OF GENDER RELATIONS

Abror Quvondiqovich Komilov

Independent Researcher

Urgench State University

E-mail: a.komilov@mail.ru

Science ID: MXR-0826-0104

Urgench, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: gender relations, Simone de Beauvoir, The Second Sex, gender equality, feminist theory, gender performativity, democracy, gender issues, cultural stereotypes, social policy, political decision-making, CEDAW, Uzbekistan, gender analysis.

Received: 09.09.26

Accepted: 10.09.26

Published: 11.09.26

Abstract: This article provides a scholarly analysis of the theoretical and methodological foundations of gender relations, their socio-political essence, and their relationship with democratic principles. Ensuring gender equality is considered one of the key criteria of a modern democratic society. The article examines feminist theories, major methodological approaches to gender analysis, the development of gender policy in Uzbekistan, as well as international legal frameworks, particularly the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW, 1979) and commitments within the United Nations system. The study also explores the interrelationship between democratic transformation and gender equality, demonstrating the importance of equal rights and opportunities in the development of democratic institutions and social relations.

GENDER MUNOSABATLARINING NAZARIY-METODOLOGIK, IJTIMOIIY-SIYOSIY VA DEMOKRATIK ASOSLARI

Abror Quvondiqovich Komilov

Urganch davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

a.komilov@mail.ru

Ilmiy identifikatsiya raqami: MXR-0826-0104

Urganch, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit soʻzlar: gender munosabatlari, Simone de Beauvoir, Ikkinchi jins, gender tenglik, feminist nazariya, gender performativlik konsepsiyasi demokratiya, Gender muammosi, madaniy stereotiplar, ijtimoiy siyosat, siyosiy qarorlar, CEDAW, Oʻzbekiston, gender tahlili.

Annotatsiya: Ushbu maqolada gender munosabatlarning nazariy-metodologik asoslari, ijtimoiy-siyosiy mohiyati va demokratik tamoyillar bilan bogʻliqligi ilmiy jihatdan tahlil etiladi. Gender tengligini taʼminlash zamonaviy demokratik jamiyatning muhim mezon sifatida koʻrib chiqiladi. Maqolada feminist nazariyalar, gender tahlilining asosiy metodologik yondashuvlari, Oʻzbekistonda gender siyosatining rivojlanishi hamda xalqaro huquqiy asoslar — xususan CEDAW (Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini tugatish toʻgʻrisidagi konvensiya, 1979) konvensiyasi va BMT tizimi doirasidagi majburiyatlar — keng oʻrganiladi. Tadqiqotda demokratik transformatsiya va gender tengligining oʻzaro aloqadorligi koʻrsatib beriladi.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ, СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ И
ДЕМОКРАТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ГЕНДЕРНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Аброр Кувондиқович Комилов

Независимый исследователь

Ургенчского государственного университета

E-mail: a.komilov@mail.ru

Научный идентификационный номер: MXR-0826-0104

Ургенч, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: гендерные отношения, Симона де Бовуар, «Второй пол», гендерное равенство, феминистская теория, концепция гендерной перформативности, демократия, гендерная проблематика, культурные стереотипы, социальная политика, политические решения, CEDAW, Узбекистан, гендерный анализ.

Аннотация: В данной статье проводится научный анализ теоретико-методологических основ гендерных отношений, их социально-политической сущности и взаимосвязи с демократическими принципами. Обеспечение гендерного равенства рассматривается как один из важнейших критериев современного демократического общества. В статье подробно исследуются феминистские теории, основные методологические подходы к гендерному анализу, развитие гендерной политики в Узбекистане, а также международно-правовые основы, в частности Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (CEDAW, 1979) и обязательства в рамках системы

Организации Объединённых Наций. В исследовании раскрывается взаимосвязь между процессами демократической трансформации и обеспечением гендерного равенства.

Kirish. XXI asrda jamiyatning demokratik rivojlanish darajasini belgilovchi muhim mezonlardan biri inson huquq va erkinliklarining ta'minlanishi, fuqarolarning ijtimoiy-siyosiy hayotdagi teng ishtiroki hamda jinsidan qat'i nazar teng imkoniyatlarning yaratilishi bilan belgilanadi. Shu nuqtai nazardan, gender munosabatlari zamonaviy ijtimoiy-gumanitar fanlarning muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biriga aylangan. Gender masalasi faqat ayollar va erkaklar o'rtasidagi munosabatlarni ifodalovchi tushuncha bo'lib qolmay, balki jamiyatdagi ijtimoiy rollar, hokimiyat munosabatlari, siyosiy ishtirok, iqtisodiy imkoniyatlar, ta'lim, mehnat, oila va madaniy qadriyatlar tizimi bilan chambarchas bog'liq murakkab ijtimoiy hodisa sifatida namoyon bo'ladi.

Gender tengligi masalasi demokratik taraqqiyot jarayonlari bilan ham bevosita bog'liqdir. Demokratik jamiyatda fuqarolarning siyosiy qarorlar qabul qilish, davlat boshqaruvi va jamoatchilik nazoratidagi ishtiroki tenglik tamoyiliga asoslanishi zarur. Shu sababli gender tengligini faqat ijtimoiy siyosatning alohida yo'nalishi sifatida emas, balki demokratik institutlarning samaradorligi, inson huquqlarining ta'minlanishi va fuqarolik jamiyatining rivojlanish darajasini ifodalovchi muhim omil sifatida baholash maqsadga muvofiqdir. Ayollar va erkaklarning siyosiy, iqtisodiy hamda ijtimoiy hayotda teng imkoniyatlarga ega bo'lishi vakillik demokratiyasining ijtimoiy bazasini kengaytiradi va qarorlar qabul qilish jarayonining inklyuzivligini oshiradi.

Shu bois gender munosabatlarining nazariy-metodologik, ijtimoiy-siyosiy va demokratik asoslarini yaxlit holda tadqiq etish gender tengligining jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini aniqlash, milliy va xalqaro tajriba o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ochib berish hamda demokratik transformatsiya sharoitida gender siyosatini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlarini belgilashda muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Asosiy qism. Gender munosabatlarini nazariy-metodologik jihatdan o'rganish biologik jins va ijtimoiy jins tushunchalarini farqlash, jamiyat tomonidan shakllantiriladigan gender rollari, stereotiplar va ijtimoiy kutilmalarning mohiyatini aniqlashni talab etadi. XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab gender masalalariga bag'ishlangan ilmiy qarashlarning rivojlanishi natijasida gender tengsizligini faqat biologik farqlar bilan izohlashdan voz kechilib, uning ijtimoiy, madaniy, iqtisodiy va siyosiy omillari kompleks ravishda tadqiq etila boshlandi. Xususan, Simone de Beauvoirning "Ikkinchi jins" asarida ayolning jamiyatdagi mavqei tarixiy va ijtimoiy-madaniy

konstruksiyalar bilan bog'liq holda tahlil qilinishi gender tadqiqotlarining nazariy rivojiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Keyinchalik feminist nazariya doirasidagi turli ilmiy yondashuvlar gender munosabatlarini hokimiyat, identiklik, ijtimoiy institutlar va madaniy me'yorlar bilan o'zaro aloqadorlikda o'rganishga imkon yaratdi.

Gender munosabatlarini metodologik jihatdan tadqiq etishda tizimli, qiyosiy, institutsional, tarixiy va sotsiologik yondashuvlardan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Tizimli yondashuv gender munosabatlarini oila, ta'lim, iqtisodiyot, siyosat va fuqarolik jamiyati kabi institutlarning o'zaro ta'siri doirasida o'rganishga xizmat qilsa, institutsional yondashuv davlat va jamiyat institutlarining gender tengligini ta'minlashdagi rolini aniqlash imkonini beradi. Qiyosiy tahlil esa turli davlatlar tajribasini o'rganish orqali gender siyosatining samarali mexanizmlari va milliy xususiyatlarini aniqlashga yordam beradi.

Zamonaviy ijtimoiy fanlar tizimida gender munosabatlari alohida o'rin tutadi.

XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab gender tadqiqotlari mustaqil ilmiy soha sifatida shakllana boshladi. Ayollar va erkaklar o'rtasidagi munosabatlarni faqat biologik farqlar nuqtai nazaridan emas, balki ijtimoiy, madaniy va siyosiy kontekstda ham o'rganish zarurati ortib bordi [1]. Bugungi kunda gender tenglik masalasi faqat ayollar huquqlari bilan chegaralanmay, butun jamiyat manfaatlarini uchun fundamental ahamiyat kasb etmoqda [2].

Gender tengligining xalqaro-huquqiy asoslari ham mazkur masalani o'rganishda muhim metodologik ahamiyat kasb etadi. Xususan, 1979-yilda qabul qilingan Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi konvensiya (CEDAW) ayollarning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy sohalaridagi huquqlarini ta'minlashga qaratilgan xalqaro standartlarni belgilab berdi. BMT doirasidagi boshqa xalqaro hujjatlar va barqaror rivojlanish tamoyillarida ham gender tengligi inson taraqqiyotining ajralmas tarkibiy qismi sifatida e'tirof etiladi.

O'zbekistonda ham gender munosabatlarini demokratik tamoyillar asosida rivojlantirish, xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlarni ta'minlash davlat va jamiyat taraqqiyotining muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan. Milliy qonunchilik va institutsional mexanizmlarning takomillashib borishi gender tengligini huquqiy jihatdan kafolatlash bilan bir qatorda, ushbu tamoyillarni ijtimoiy amaliyotga tatbiq etish masalasini ham kun tartibiga olib chiqmoqda. Bunda jamiyatda saqlanib qolayotgan ayrim gender stereotiplari, an'anaviy ijtimoiy rollar, siyosiy va iqtisodiy qarorlar qabul qilishdagi vakillik masalalari gender siyosatining nazariy va amaliy jihatlarini kompleks tadqiq qilish zaruratini yuzaga keltiradi.

O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida gender tengligini ta'minlashga qaratilgan bir qator tizimli islohotlar amalga oshirildi. 2019-yilda qabul qilingan "Ayollar va erkaklar uchun

teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi qonun bu boradagi muhim qonunchilik bazasini vujudga keltirdi.

Biroq amaliyotda gender munosabatlarining nazariy asoslarini puxta o'rganish va ijtimoiy-siyosiy mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Gender nazariyasining shakllanishi bir necha asosiy intellektual an'analar bilan bog'liq. Simone de Beauvoir o'zining "Ikkinchi jins" (1949) asarida mashhur "Ayol tug'ilmaydi — u bo'lib qolinadi" tezisini ilgari surdi. Bu g'oya gender va biologik jins o'rtasidagi farqni aniq belgilab berdi hamda keyingi feminist nazariyalar uchun poydevor yaratdi. Beauvoir ta'limotiga ko'ra, ayollikning ma'nosi ijtimoiy munosabatlar orqali quriladi, bu esa gender tengligiga erishish mumkin ekanligini nazariy jihatdan isbotlaydi.

Sandra Harding tomonidan ishlab chiqilgan feminist epistemologiya gender tadqiqotlarida metodologik yondashuvlarning yangi tizimini taklif etdi. U gender tahlilining uch asosiy usuliga — feminist empiritsizm va postmodern feminizmga — asos soldi. Harding ta'kidlashicha, ilmiy bilim hech qachon neytral bo'lmaydi, chunki u muayyan ijtimoiy nuqtai nazardan ishlab chiqiladi. Shu nuqtai nazardan, gender munosabatlarini o'rganishda an'anaviy pozitivist metodologiya yetarli emas.

Judith Butler o'zining "Gender muammosi" asarida gender performativlik konsepsiyasini ishlab chiqdi. Uning ta'kidlashicha, gender — bu oldindan mavjud bo'lgan holat emas, balki qayta-qayta takrorlanadigan harakatlar orqali shakllanadigan ijtimoiy konstruktsiya. Bu yondashuv gender munosabatlarini dinamik hodisa sifatida ko'rishga imkon beradi va ularni o'zgartirish imkoniyatini ko'rsatib beradi. Butler nazariyasi zamonaviy gender siyosatini amalga oshirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Yangi institutsional iqtisodiyot nuqtai nazaridan Douglass North ta'kidlagan rasmiy va norasmiy institutlar tizimi gender munosabatlarini ham bevosita belgilaydi. Patriarxal normalar, an'analar va qonun-qoidalar bir tizimda ishlash orqali gender tengsizligini qayta ishlab chiqaradi. Shu sababli gender siyosati faqat huquqiy islohotlar bilan cheklanmasligi, balki madaniy va ijtimoiy institutlarni ham qamrab olishi lozim.

Gender munosabatlarining ijtimoiy-siyosiy asoslari quyidagi asosiy yo'nalishlarni qamrab oladi: ayollarning siyosiy hayotda ishtiroki, mehnat bozorida gender tengsizligi, ta'lim va sog'liqni saqlash sohasidagi tafovutlar hamda genderni asoslangan zo'ravonlik muammosi. BMT ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yil holatiga ko'ra jahondagi parlament a'zolarining atigi 26,5 foizini ayollar tashkil etadi. Bu ko'rsatkich gender siyosiy tenglikning hali to'liq ta'minlanmaganligini ko'rsatadi [3].

O'zbekistonda gender siyosati rivojlanishining muhim bosqichi 2004-yilda "Ayollar komiteti" davlat maqomini olishi bilan boshlandi. 2019-yil 2-sentabrda qabul qilingan "Ayollar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi qonun mamlakatimiz qonunchiligida muhim o'zgarish bo'ldi. Ushbu qonun gender tengligini ta'minlashda davlatning majburiyatlarini belgilab berdi va gender tengsizligiga yo'l qo'ymaslik uchun mexanizmlarni mustahkamladi [4].

Xalqaro miqyosda CEDAW (Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini tugatish to'g'risidagi konvensiya, 1979) gender munosabatlarini tartibga solishning universal huquqiy asosi bo'lib xizmat qiladi. O'zbekiston 1995-yilda ushbu konvensiyaga qo'shilgan bo'lib, uning qoidalarini milliy qonunchilikka joriy etish majburiyatini olgan [5]. CEDAW Qo'mitasi O'zbekiston hukumati taqdim etgan ma'ruzalarni ko'rib chiqib, ayollarning siyosiy va iqtisodiy ishtirokini kengaytirish, oilaviy zo'ravonlikka qarshi kurash mexanizmlarini mustahkamlash bo'yicha tavsiyalar bergan [6].

Iqtisodiy jihatdan gender tengsizligi katta yo'qotishlarga olib keladi. Jahon iqtisodiy forumining "Global Gender Gap Report 2023" ma'ruzasiga ko'ra, gender tafovutini to'liq bartaraf etish global YaIM ni 26 foizga oshirishi mumkin [7].

Bu esa gender tengligini ta'minlash faqat axloqiy va siyosiy zaruriyat emas, balki iqtisodiy rivojlanish uchun ham muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

Gender tenglik va demokratiya o'rtasidagi bog'liqlik zamonaviy siyosatshunoslikda keng o'rganilayotgan mavzulardan biridir. Robert Dahl (1989) o'zining demokratiya nazariyasida siyosiy tenglik tamoyilini markaziy o'ringa qo'yadi. Ushbu tamoyilga ko'ra, har bir fuqaro siyosiy jarayonda teng ishtirok etish huquqiga ega. Gender tenglik bu tamoyilni konkretlashtiradi: ayollar va erkaklar bir xil siyosiy imkoniyatlarga ega bo'lishi kerak [8].

Demokratik asoslar gender tengligini inson huquqlarining ajralmas qismi sifatida ko'radi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 46-moddasida "Xotin-qizlar va erkaklar teng huquqlidirlar" deb belgilangan. Bu demokratik qadriyatlarning huquqiy asosidir. BMTning Xotin-qizlarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini tugatish to'g'risidagi Konvensiyasi va Pekin platformasi milliy qonunchilikka ta'sir ko'rsatdi [9].

Demokratiyada gender tengligi fuqarolik jamiyatining rivoji va barqaror taraqqiyotning shartidir. 2019-yilda qabul qilingan "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlarning kafolatlari to'g'risida"gi Qonun zo'ravonlikdan himoyani kuchaytirdi. Demokratik asoslar ochiqlik, shaffoflik va nodiskriminatsiya prinsiplariga tayanadi [10].

Xalqaro tajriba (skandinaviya davlatlaridagi sotsial-demokratik gender rejimlari) shuni ko'rsatadiki, gender tengligi demokratiyaning sifatini oshiradi va iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi.

O'zbekistonda bu asoslarni mustahkamlash uchun huquqiy madaniyatni yuksaltirish, ta'limda gender tengligini o'qitish va ommaviy axborot vositalarida stereotiplarni bartaraf etish zarur [11].

Gita Sen va Amartya Sen inson imkoniyatlari yondashuvi nuqtai nazaridan gender tengligini demokratik rivojlanishning asosiy ko'rsatkichi sifatida ko'rib chiqadi. Ushbu yondashuv bo'yicha, gender tengsizligi insonning real erkinliklari va imkoniyatlarini chegaralaydi, bu esa demokratik jamiyatning to'liq shakllanishiga to'sqinlik qiladi. Shu sababli gender siyosati demokratik transformatsiyaning ajralmas qismi sifatida qaralishi lozim [12].

O'zbekistondagi demokratik islohotlar kontekstida 2021-2026-yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasi gender tengligini rivojlantirish bo'yicha aniq maqsad va vazifalarni belgilab berdi. Jumladan, Oliy Majlis va mahalliy kengashlarda ayollar vakilligini kamida 40 foizga yetkazish, mehnat bozorida gender tafovutini qisqartirish, ayollarni tadbirkorlikka jalb etish kabi yo'nalishlar belgilab qo'yildi. Ushbu maqsadlar gender tengligini demokratik boshqaruvning ajralmas qismi sifatida tan olishni anglatadi [13].

Skandinaviya mamlakatlarining tajribasi gender tenglik va demokratik rivojlanish o'rtasidagi ijobiy korrelyatsiyani amaliyotda tasdiqlaydi. Norvegiya, Shvetsiya va Finlandiya bir vaqtning o'zida eng yuqori demokratiya indeksiga va gender tenglik ko'rsatkichlariga ega davlatlar sifatida tan olinadi. Bu tajriba O'zbekiston uchun ham muhim yo'naltiruvchi bo'lib xizmat qilishi mumkin [14].

Hozirgi kunda O'zbekistonda gender tengligini ta'minlashda bir qator muammolar mavjud. Kimberlé Crenshaw tomonidan taklif etilgan kesishuvchanlik nazariyasi ayollar orasida ham farqlar mavjudligini ko'rsatadi: qishloq joylardagi ayollar, nogironligi bor ayollar yoki milliy ozchilik vakillari qo'shimcha qiyinchiliklarga duch keladi. Ushbu muammolarni hal etishda differensiallashtirilgan yondashuv talab etiladi [15].

Raqamli iqtisodiyot va sun'iy intellekt rivojlanishi bilan birga yangi gender muammolari paydo bo'lmoqda. Algoritmik tarafkashlik tushunchasi texnologik tizimlarning ham gender tengsizligini qayta ishlab chiqarishi mumkinligini ko'rsatadi. Shu sababli raqamli transformatsiya siyosatini ishlab chiqishda gender tahlilini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

SDG (Barqaror rivojlanish maqsadlari) 5-maqsadi — gender tenglikka erishish va barcha ayollar va qizlarni kuchaytirish — bu boradagi global konsensusni aks ettiradi. O'zbekiston 2030-yilgacha ushbu maqsadlarga erishish majburiyatini olgan bo'lib, bu yo'nalishdagi sa'y-harakatlarni kuchaytirish zarur.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, gender munosabatlarining nazariy-metodologik, ijtimoiy-siyosiy va demokratik asoslari o'zaro chambarchas bog'liq.

Nazariy jihatdan de Beauvoir, Butler va Harding kabi olimlarning ishlari gender tengsizligining ijtimoiy konstruksiya ekanligini isbotlaydi va uni o'zgartirish imkonini ko'rsatadi. Siyosiy jihatdan CEDAW konvensiyasi va milliy qonunchilik asosida gender tengligini ta'minlash majburiyat darajasiga ko'tarilgan. Demokratik rivojlanish uchun gender tenglik hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi: haqiqiy demokratiya barcha fuqarolar — ayollar va erkaklar — teng ishtiroki ta'minlangandagina o'z to'liq ma'nosiga ega bo'ladi. O'zbekiston ushbu yo'nalishdagi islohotlarni davom ettirishi, nazariy asoslarni amaliyotga ko'proq joriy etishi hamda xalqaro tajribadan samarali foydalanishi zarur.

Gender munosabatlarining nazariy-metodologik, ijtimoiy-siyosiy va demokratik asoslarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, gender tengligi zamonaviy jamiyatda faqat ayollar huquqlarini ta'minlash bilan chegaralanadigan masala emas, balki inson huquqlari, ijtimoiy adolat, siyosiy vakillik va demokratik boshqaruvning muhim tarkibiy qismidir. Gender munosabatlarining shakllanishiga biologik omillardan tashqari, tarixiy tajriba, madaniy qadriyatlar, ijtimoiy stereotiplar, iqtisodiy sharoit va siyosiy institutlar ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli mazkur hodisani bir yoqlama emas, balki fanlararo va kompleks metodologik yondashuv asosida tadqiq etish zarur.

Feministik nazariyalar va zamonaviy gender konsepsiyalarining rivojlanishi jamiyatdagi an'anaviy gender rollari hamda tengsizlik mexanizmlarini qayta ko'rib chiqish imkonini berdi. Simone de Beauvoir tomonidan ilgari surilgan ijtimoiy shakllanishga oid qarashlar va keyingi gender nazariyalari shaxsning jamiyatdagi o'rni hamda ijtimoiy rollarining shakllanishida madaniy va institutsional omillarning muhimligini ko'rsatadi. Bunday nazariy yondashuvlar gender tengsizligining sabablarini aniqlash bilan birga, uni kamaytirishga qaratilgan ijtimoiy va siyosiy mexanizmlarni ishlab chiqish uchun ham metodologik asos yaratadi.

Xulosa. Tadqiqot natijasida gender tengligi va demokratik taraqqiyot o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjudligi namoyon bo'ladi. Fuqarolarning jinsidan qat'i nazar davlat va jamiyat boshqaruvida, iqtisodiy faoliyatda, ta'lim va ijtimoiy hayotda teng ishtirok etishi demokratik boshqaruvning inklyuzivligini oshiradi. Shu jihatdan gender tengligini ta'minlash demokratik institutlarni mustahkamlash, inson huquqlarini ro'yobga chiqarish va ijtimoiy adolatni qaror toptirishning muhim shartlaridan biridir.

O'zbekistonda gender siyosatini yanada takomillashtirishda huquqiy kafolatlar bilan bir qatorda ularning amaliy samaradorligiga alohida e'tibor qaratish lozim. Gender stereotiplarini kamaytirish, huquqiy va gender savodxonligini oshirish, ta'lim tizimida tenglik madaniyatini shakllantirish, xotin-qizlarning iqtisodiy faolligi va siyosiy qarorlar qabul qilishdagi ishtirokini qo'llab-quvvatlash muhim vazifalar bo'lib qolmoqda. Bunda CEDAW va BMT tizimidagi xalqaro

standartlarni milliy sharoit va jamiyatning ijtimoiy-madaniy xususiyatlari bilan uyg'unlashtirish alohida ahamiyatga ega.

Umuman olganda, gender tengligi demokratik jamiyatning natijasigina emas, balki uning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. Gender munosabatlarini teng huquqlilik, o'zaro hurmat, ijtimoiy adolat va teng imkoniyatlar tamoyillari asosida rivojlantirish demokratik institutlarning samaradorligini oshirish, inson kapitalidan to'laonli foydalanish hamda inklyuziv va barqaror jamiyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1] O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (yangi tahrirda). Toshkent: O'zbekiston, 2023. [Onlayn]. Mavjud: <https://constitution.uz>
- [2] O'zbekiston Respublikasining "Ayollar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni, 02.09.2019 y., ZRU-576-son. [Onlayn]. Mavjud: <https://lex.uz/docs/4479633>
- [3] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni, 28.01.2022 y. [Onlayn]. Mavjud: <https://strategy.uz>
- [4] S. de Beauvoir, *The Second Sex*, C. Borde va S. Malovany-Chevallier, Trans. New York: Vintage Books, 2010.
- [5] J. Butler, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge, 1990.
- [6] R. A. Dahl, *Democracy and Its Critics*. New Haven: Yale University Press, 1989.
- [7] S. Harding, *The Science Question in Feminism*. Ithaca: Cornell University Press, 1986.
- [8] M. R. Abdullayeva, *O'zbekistonda gender siyosatining huquqiy asoslari*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2021.
- [9] A. A. Xasanov, "Demokratik jamiyatda gender tenglik: nazariya va amaliyot," *Falsafa va huquq jurnali*, no. 3 (87), pp. 45–54, 2022.
- [10] Н. Х. Темирова, *Гендерные отношения в условиях демократического транзита (на примере Узбекистана)*. Ташкент: Фан, 2020.
- [11] Z. H. Ismoilova, *Oila sotsiologiyasi va gender munosabatlari*. Toshkent: Mumtoz so'z, 2021.
- [12] G. T. Qodirova, "Jamiyatni demokratlashtirish jarayonida xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish," *Ijtimoiy fanlar jurnali*, vol. 4, no. 2, pp. 112–118, 2023.
- [13] M. E. Saidova, *Xalqaro huquqda inson huquqlari va gender tenglik*. Toshkent: TDYU nashriyoti, 2019.

[14] F. K. Nazarova, "O'zbekistonda xotin-qizlarning bandligini ta'minlash va tadbirkorligini rivojlantirish yo'llari," Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, no. 5, pp. 89–96, 2022.

[15] A. Giddens, Sociology, 6th ed. Cambridge: Polity Press, 2009.